

care ar fi modelul său. Așa dar, spune D. Zamfirescu, *Învățăturile* reflectă momentul politic al lui Ștefan cel Mare, teoretizat, puțin timp după moartea sa, de domnul muntean Neagoe Basarab. Doctrina politică a *Învățăturilor* reprezintă deci vremea cînd fărâmițarea feudală este înlăturată de statul centralizat domnesc, la sfîrșitul secolului al XV-lea și la începutul celui următor. În acest caz autorul *Învățăturilor* poate foarte bine să fie identificat cu Neagoe Basarab, a cărui domnie cade tocmai în această vreme.

În realitate, lucrurile nu sînt așa de simple; lupta pentru centralizarea statului feudal, dusă de domnie împotriva mării boierimi, a ținut multă vreme, a cunoscut multe vicisitudini, și între acestea sînt două momente istorice culminante, unul în vremea domniei lui Ștefan cel Mare, celălalt în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Unul, cel dintîi, este momentul înlăturării de la cîrmă a mării boierimi stăpîne pe domenii care se bucurau de imunități, ocine, unde boierii au stăpînire economică, politică, militară și judiciară; al doilea, după constituirea centralizării statului, cînd boierimea nouă, bazată pe exploatarea domeniului pentru producția de mărfuri pentru piață, pe sistemul clăcii, luptă pentru acapararea cîrmuirii centrale a statului, formîndu-se o oligarhie boierească în fruntea statului feudal centralizat. Întrebarea este, care din aceste două momente ale dezvoltării politice și sociale a Țării Romînești corespunde cu ideologia din *Învățăturile* atribuite lui Neagoe Basarab, epoca ofensivei domnești pentru crearea statului centralizat domnesc, sau aceea a *apărării* poziției cîștigate de domni, împotriva boierimii, în preajma creării statului nobiliar în Țările Romîne? Autorul *Învățăturilor* luptă pentru *cîștigarea* unei situații preponderante a domniei sau pentru *apărarea* unei poziții create și care se vede contestată? Aici stă toată problema autenticității *Învățăturilor*: în primul caz, ele înfățișează societatea feudală din Țările Romîne la sfîrșitul secolului al XV-lea și la începutul celui următor, cuprinzînd cronologic (dar nu din punct de vedere al politicii domnești¹) domnia lui Neagoe Basarab, în al doilea caz *Învățăturile* oglindesc societatea romînească din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, și această scriere nu mai poate fi atribuită lui Neagoe vodă, ci unui scriitor politic, care a pus opera sa sub numele respectat al lui Neagoe, pentru a cîștiga autoritate în prezentarea sfaturilor privitoare la cîrmuire.

Este necesar să prezentăm aici, foarte pe scurt, rezultatele istoriografiei noastre marxiste în cercetarea evoluției statului și a societății romînești în veacurile al XV-lea — al XVI-lea².

Fărâmițarea feudală în Moldova și în Țara Romînească ține pînă în ultimul sfert al veacului al XV-lea, ea este rezultatul necesar al situației economice, al lipsei unui comerț intern mai dezvoltat. Domeniile feudale sînt destinate numai hrănirii și întreținerii stăpînului și a cetei lui de slugi militare. De aceea aceste domenii cu economie închisă sînt închise și din punct de vedere politic. Ele se bucură de imunități recunoscute de privilegiile domnești, prin

¹ Pentru aceasta vezi paragraful următor.

² Pentru această schiță a dezvoltării societății romînești, am folosit *Istoria Romîniei*, vol. II, publicată de Academia R. P. R. București, 1962, precum și lucrările lui BARBU CÎMPINA, *Dezvoltarea economiei feudale și începuturile luptei pentru centralizarea statului în a doua jumătate a secolului al XV-lea în Moldova și în Țara Romînească*, în: Academia R.P.R., *Lucrările sesiunii generale științifice*, 1950, și același, *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ștefan cel Mare*, în volumul colectiv, *Studii cu privire la Ștefan cel Mare*, București, 1956.